

Nr 384

Av herr **Holmberg m. fl.**, om *höjda anslag till försvaret.*

(Lika lydande med motion nr 480 i Andra kammaren)

Den främsta orsaken till att vi över huvud upprätthåller ett militärt försvar och en militär beredskap är läget i världen runt omkring oss. Efter det andra världskrigets slut har Europa inte varit så militärt rustat som nu. Och runt om i världen höjs försvarsutgifterna. Bara i vårt »närområde» finns avsevärda rustade militära styrkor och goda möjligheter att transportera dem. De flesta omgivande länder har ständigt stridsberedda styrkor i känsliga områden. Som exempel kan väljas nordkalottområdet där Norge har en stående brigad och Sovjet på murmansksidan flera divisioner om 10 000—15 000 man. Både i Ishavet och östersjöområdet finns ett stort antal övervattensfartyg och ubåtar; Sovjets ubåtsflotta i Östersjön beräknas t. ex. omfatta ett 70-tal ubåtar. Västtysklands ubåtsflotta är i tillväxt. På flygvapensidan torde Sovjet i området närmast öster om Finland ha baserat ett 1 000-tal enheter, västsidan disponerar i Tyskland ca 1 200. Möjligheterna att snabbt transportera och landsätta trupp ökar bl. a. i och med utvecklingen av sjötransportresurser, transportflygplan och helikoptrar. Som exempel på det senare kan tas den amerikanska övningen BIG LIFT 1963, då omfattande trupptransporter utfördes på mycket kort tid från USA till Västtyskland. En livlig militär verksamhet pågår också året om i vår närmaste omgivning, vilket inte minst ubåtsintermezzona i våra farvatten gett bevis på. I Östersjön pågår t. ex. en ständig övervakning med flygplan både från öst- och västsidan. Östersjöutloppen bevakas för det mesta av östfartyg. Stora samverkansövningar mellan olika försvarsgrenar hålls av båda parter.

Allt detta gör

att medlen för att genomföra stort upplagda militära operationer ständigt finns tillgängliga i vår närmaste omvärld,

att möjligheterna att utföra överraskande, snabba anfall har ökat bl. a. genom den tekniska utvecklingen,

att det finns risk för »konfrontation» mellan NATO- och Warszawapaktsstridskrafter inom närliggande områden och

att det ständigt finns risk för kränkningar av svenskt territorium.

Under mycket lång tid har de demokratiska partierna i vårt land varit eniga i försvarsfrågan. Denna enighet har tagit sig uttryck i den rad försvarsuppgörelser som träffats mellan partierna. Denna enighet om det starka försvarets betydelse har i utlandet väckt respekt för vår försvars- och ut-

rikespolitik och över huvud taget möjliggjort för oss att föra den alliansfria utrikespolitik vi satt upp som utrikespolitisk handlingslinje.

Försvarets målsättning

Principerna för vår försvarspolitiska målsättning går ut på att en angripare i det längsta skall hindras få fast fot på svensk mark och att ingen del av landet skall uppges utan segt motstånd.

I den målsättning för krigsmakten som 1964 fastställdes av riksdagen hette det:

Krigsmakten skall verka för att vår fred och vår frihet bevaras. Krigsmakten skall därför ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att anfall mot Sverige fordrar så stora resurser och tar så lång tid att de fördelar, som står att vinna med anfallet, rimligen icke kan bedömas värda insatserna.

Invasionsförsvar skall vara krigsmaktens viktigaste uppgift. Krigsmakten skall i det längsta kunna förhindra att en angripare får fast fot på svensk mark och kan utnyttja vårt land för sina syften. I varje del av landet skall kunna bjudas segt motstånd, om så erfordras även i form av det fria kriget.

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insatta luftlandsättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.

Varje vapenför svensk, som icke är bunden av andra viktiga uppgifter inom totalförsvaret, bör sättas i stånd att militärt delta i kampen för landets självständighet.

Krigsmakten skall aktivt verka för att befolkningen skyddas och försörjningen tryggas.

Krigsmakten skall omedelbart kunna uppta försvar mot överrumplande anfall.

Krigsmakten skall kunna avvisa kränkningar av vårt territorium i fredstid samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt.

Krigsmakten skall utformas så, att dess effekt blir så långt möjligt oberoende av förändringar i det militärpolitiska läget.

Krigsmakten skall samverka med totalförsvarets övriga grenar i syfte att nå största möjliga försvarseffekt.

Möjligheter att upprätthålla 1964 års målsättning

Att det råder ett klart samband mellan målsättning och resurser torde inte behöva ifrågasättas. Som underlag för de försvarsbeslut som enligt planerna skult ha trätt i kraft fr. o. m. budgetåret 1967/68 uppdrog Kungl. Maj:t 1964 åt överbefälhavaren att inom kostnadsramarna »3 600» och »3 460» närmare utreda krigsmaktens fortsatta utformning. I den av överbefälhavaren verkställda utredningen, ÖB 65, har mot bakgrunden av 1964 års målsättning undersökts i vilken utsträckning denna kan upprätthållas inom de angivna kostnadsramarna.

Inom kostnadsramen »3 600», vilket i dagens penningvärde svarar mot ca 5 200 milj. kr., bedömdes det att man under en övergångsperiod skulle kunna upprätthålla målsättningen medan däremot på sikt möjligheterna härför skulle allvarligt begränsas.

I alternativet »3 460», den ram som av alla partier förkastades i 1962 års försvarsutredning, skulle konsekvenserna bli så allvarliga och beskrivningarna i krigsorganisationen så betydande, att målsättningen inte gick att upprätthålla.

För att även på sikt kunna lösa 1964 års målsättning bedömde överbefälhavaren det nödvändigt med en något högre kostnadsram än »3 600» och att det krävdes en årlig ökning av denna med 3,5 % för att bibehålla den relativa försvarseffekten.

Hur beräknas behoven?

De överväganden, som ligger till grund för att fastställa vilka resurser som krävs för att upprätthålla målsättningen bygger på en mängd studier, värderingar och beräkningar. Det gäller framför allt att med ledning av de styrkor olika tänkbara angripare i olika framtida situationer kan sätta in mot oss, beräkna behovet av våra stridskrafter. Genom studier, övningar och olika typer av spel försöker man minska den osäkerhet som alltid föreligger om framtiden. En granskning av angriparens möjliga syfte, tillvägagångssätt och resurser i olika militärpolitiska miljöer samt våra försvarsbetingelser ger oss en ganska god bild av angriparens olika handlingsmöjligheter vid ett anfall mot oss. Genom att studera dessa och variera en del av de styrande faktorerna ökas ytterligare vår kunskap. Sålunda erhålles det underlag som erfordras för vår försvarsplanläggning.

Efter studier av detta slag byggs försvaret upp. Bästa avvägning eftersträvas mellan skilda försvarsenheter, mellan personal och materiel, mellan kvalitet och kvantitet osv. Resultatet blir hela system, bestående av en rad olika komponenter som är beroende av varandra och som måste tillföras i avsedd omfattning och typ för att det hela skall fungera och på tänkt sätt ge bästa militära och ekonomiska utbyte.

Den materiel som försvaret använder sig av, har ofta mycket lång projekterings- och anskaffningstid. — Inte sällan rör det sig om många år. Materielen måste vara färdigprojekterad och beställningarna utläggas så att leveranser sker när de skilda materielkomponenterna behövs. Personal måste finnas utbildad och underhålls- och reparationsresurser tillgängliga då materielen levereras för att systemet skall ge bästa utbyte. Också byggnadsverksamheten behöver vara med i planläggningen så att byggnadstekniska anordningar står klara då t. ex. sådana vapen eller sådan annan utrustning levereras som för sin funktion är beroende av dem. Över huvud taget är denna planering som en jättelik spindelväv med trådar in i alla hörn av förvaltningsapparaten och staberna. Den är nödvändig och har hittills av

alla bedömts vara föredömligt upplagd — inte minst då det gällt att få ut största möjliga försvarseffekt ur de pengar som ställts till försvarets förfogande. Men denna noggranna planering har en mycket ömtålig punkt. Den är känslig för störningar. För att ta ett mycket enkelt exempel: beställer man kanoner ett år och har planerat att beställa ammunition nästa år för att leverans skall kunna ske samtidigt, kan man inte avstå från ammunitionsbeställningen utan att också göra kanonerna värdelösa.

Priset för en rationell planering är alltså de hårda bindningar som den innebär. Kostnaden för materiel som under ett löpande budgetår redan måste vara beställd för att betalas under kommande budgetår uppgår till högst betydande belopp. Detta gäller framför allt det närmast följande budgetåret. Möjligheterna att variera försvarsanslagen med skiftande konjunkturen är därför små. Gör man trots allt detta blir konsekvenserna betydande.

Den tekniska fördyringen

Utvecklingen på materielområdet går snabbt. Ny materiel tas fram med högre prestanda. I stormakternas krigsmakter sker en snabb omsättning av materielen. Efter hand förbättrade och alltmer komplicerade vapensystem införs. Ett lands försvarseffekt måste alltid ställas i relation till en eventuell angriparens krigspotential. Det gäller därför, att den materiel som tillförs våra förband har en sådan kvalitet och effekt att våra stridskrafter med utsikt till framgång kan ta upp strid mot en modernt utrustad motståndare. Vår strävan måste således vara att i förhållande till angriparen upprätthålla vår relativa försvarsstyrka. Detta medför att vi måste följa med utvecklingen på materielsidan. Gör vi inte detta kommer vår försvarseffekt att nedgå och målsättningens krav kan inte längre upprätthållas.

Våra resurser medger inte att vi inom alla områden kan följa med i stormakternas tekniska utveckling. Vi måste anpassa våra tillgångar så att rimliga krav på kvantitet och kvalitet kan tillgodoses med hänsyn till våra speciella geografiska försvarsbetingelser och för att kunna möta de krav målsättningen ställer. Vi kan inte bygga upp en krigsmakt med alla de komplicerade vapensystem som krävs för att på effektivaste sätt kunna möta alla tänkbara angreppsmetoder, som kan komma att riktas mot oss. Vi tvingas här till en differentiering. Denna har tagit sig uttryck i att vi bygger upp ett konventionellt försvar där vi skall vara beredda möta ett i huvudsak konventionellt anfall, som kan komma att understödjas av en begränsad kärnvapeninsats. Även med en sådan begränsad målsättning innebär det för vårt vidkommande betydande kostnader för att vi skall kunna följa med i den tekniska utvecklingen.

För att möta de undan för undan stigande kraven beslöt 1959 års riksdag att som kompensation för teknisk utveckling kostnadsramen årligen skulle tillåtas öka med 2,5 procent. Utvecklingsprocenten räknades på det för varje budgetår framräknade basbeloppet och är alltså inte låst eller definierad till

vissa speciella objekt. Till detta kom att kompensation skulle utgå för inträffade löne- och prisstegringar. Dessa principer har alltsedan dess varit vägledande för de försvarsöverenskommelser som träffats mellan de demokratiska partierna.

1963 års försvarsbeslut

Den försvarsöverenskommelse som träffades i 1962 års försvarskommitté och som fastställdes av 1963 års riksdag utgick från att de militära myndigheterna under en sjuårsperiod skulle få planera efter en årlig kostnadsram om 3 600 milj. kronor, räknat i 1961 års priser. Under den fyraårsperiod som försvarsbeslutet omfattade — budgetåren 1963/64—1966/67 — skulle emellertid anskaffningen ske med ett lägre belopp. Denna s. k. anskaffningsnivå låg 85 milj. kronor under planeringsnivån och uppgick alltså i 1961 års priser till 3 515 milj. kronor.

Till de fasta kostnadsramarna skulle sedan läggas kompensation för den tekniska utvecklingen — 2,5 procent — samt tillägg för pris- och lönestegringar. Utanför kostnadsramen skulle vissa andra objekt läggas över vilka de militära myndigheterna inte hade något reellt inflytande. Som exempel kan nämnas utflyttningen av regementena från Järvafältet.

De lägsta alternativ som förts fram till diskussion i 1962 års försvarskommitté låg i 1961 års priser på 3 460 resp. 3 392 milj. kronor. Dessa kostnadsramar avvisades emellertid av samtliga partier som helt oralistiska.

Nedskärningen 1966/67

Under budgetåret 1966/67, sista året av 1963 års försvarsbeslut, föreslog och genomförde regeringen en nedskärning av kostnadsnivån med 350 milj. kronor. En bestämmelse i försvarsbeslutet, som dock knappast var avsedd för sådan tillämpning, om möjlighet till viss konjunktur Anpassning åberopades. Anslagen uppfördes och beviljades dock i enlighet med försvarsbeslutet och nedskärningen skedde genom att beloppet innehölls och alltså icke fick disponeras för anskaffningar. Det underströks att åtgärden endast var tillfällig och att beloppet skulle återgå under de närmaste budgetåren. Eftersom åtgärden vidtogs under uppgörelsens sista år har sådana utfästelser mening endast om ramen i fortsättningen bibehålles oförändrad. Blir detta inte fallet kan det aldrig klarläggas om det innehållna beloppet faktiskt får påverka den nya ramen eller inte.

1965 års försvarsutredning

Inför 1965 års försvarsutredning hade Kungl. Maj:t av de militära myndigheterna begärt utredningar av två kostnadsramar för bedömningen av det kommande försvarsbeslutet, dels ramen 3 600, dels den tidigare avfärdade ramen 3 460 (miljoner kronor räknat i samma penningvärde som i de ut-

redningar som låg till grund för 1962 års försvarsbeslut). Till dessa utredningar fogade ÖB ett eget förslag. Detta utgjorde en uppräknig av ramen 3 600 och innebär bl. a. att den tekniska utvecklingsprocenten föreslås höjd från 2,5 procent till 3,5.

Räknar man om de aktuella kostnadsramarna från 1962 års försvarsdiskussion uppgår de i dag (räknat i pris- och löneläget den 1 maj 1966) till följande belopp:

Planeringsnivån	3 600—5 170	milj. kronor
Anskaffningsnivån	3 515—5 070	» »
Avfärdade nivån	3 460—4 995	» »

Även om en tillfällig nedfrysning av försvarsutgifterna gjordes 1966 var det ingen som före 1966 års val kunde tro att socialdemokraterna skulle gå så drastiskt fram över försvarsutgifterna som den fortsatta händelseutvecklingen skulle visa. Onsdagen den 12 oktober presenterade emellertid socialdemokraterna i försvarsutredningen ett bud som innebar en nedskärning av försvarsutgifterna om 1,2 miljard under de två närmaste budgetåren i jämförelse med en prolongering av nu gällande försvarsbeslut. Budet lämnades till de militära experterna för utredning.

Den 22 november redovisade de militära experterna i försvarsutredningen översiktligt konsekvenserna av det socialdemokratiska försvarsutspelet. I korthet slog man fast att den försvarspolitiska målsättningen inte kunde upprätthållas. Indragningar av krigs- och fredsförband skulle bli nödvändiga, långtidsplaneringen skulle komma att brytas och redan planerad organisationsbestämmande materiel inte kunna införskaffas. Detta skulle leda till en väsentligt reducerad försvarseffekt, dålig ekonomi med redan satsade medel och betydande störningar på arbetsmarknaden.

Torsdagen den 24 november — två dagar efter det att konsekvenserna av det socialdemokratiska försvarsutspelet redovisats — framförde de tre borgerliga partierna ett gemensamt utredningsuppdrag. Man konstaterade att det statsfinansiella läget krävde vissa besparingar, men dessa fick enligt de tre oppositionspartiernas representanter inte slå sönder försvarsorganisationen. Det väsentliga i det borgerliga utredningsalternativet var att de principer och den kostnadsram som fastställdes 1963 alltså skulle bilda utgångspunkt för den nya försvarsöverenskommelsen. Klart sade man också ifrån att organisationsbestämmande materielbeställningar skulle fullföljas. Det borgerliga alternativet gick vidare ut på att försvaret alltså skulle få arbeta med rullande sjuårsplaner och att försvarsöverenskommelserna skulle göras fyraåriga. På grund av det ansträngda statsfinansiella läget gick man emellertid med på vissa nedskärningar. Dessa uppgick i förhållande till den av statsmakterna angivna planeringsnivån till ca 300 milj. kronor för det första budgetåret och ett successivt fallande belopp för de därpå följande budgetåren.

I sju punkter sammanfattade de borgerliga partierna riktlinjerna för sitt utredningsalternativ:

1. Utgångspunkten bör vara de principer och den kostnadsram — med till denna nu anpassad planeringsnivå — som fastställdes i 1963 års riksdagsbeslut.
2. Organisationsbestämmande materielbeställningar fullföljes.
3. Värnplikssystemet bibehålles och utbildningen enligt beslutet VU 60 fullföljes dock med av besparings-skäl motiverade modifikationer under de två närmaste åren.
4. I anslutning därtill bör hänsyn jämväl tagas till behovet av successivt förbättrade värnpliktsförmåner.
5. Långtidsplaneringen med rullande sjuårsplaner skall bibehållas med fleråriga försvarsbeslut, varvid en fyraårig giltighetstid synes väl avvägd.
6. Särskild vikt bör fästas vid möjligheten av att uppnå omläggningar och anordningar i kostnadsbesparande syfte under de två närmaste budget-åren. Eftersträvas bör största möjliga flexibilitet inom kostnadsramen såväl mellan olika materielgrupper som mellan materielanslag å ena sidan och anslag till utbildning och organisation å den andra. Likaså bör överföringar mellan försvarsgrenarna kunna komma i fråga.
7. Rationaliseringsmöjligheter och förbättringar i övrigt skall noga iakt-tagas, varvid staber och förvaltningar särskilt uppmärksammas.

Som exempel på tillämpningen av här återgivna riktlinjer må följande åtgärder nämnas, hette det vidare.

- I. Förskjutning av repövningarna, helt eller delvis, från första och andra till tredje och fjärde året.
- II. Senareläggning från första och andra året till senare tidpunkt av sådan materielanskaffning, som inte direkt inverkar på organisationen eller är av avgörande betydelse för försvareffekten.
- III. Begränsning av de av ÖB föreslagna åtgärderna för förbättrad beredskap.
- IV. Tillskapandet av ett effektivare inskrivningssystem, varigenom ett stort antal av de värnpliktiga som f. n. först successivt under första tjänstgöring bortgallras, skall kunna avföras redan vid inskrivningen.

Socialdemokraterna ville inte taga upp det borgerliga utredningsalternativet till diskussion. Resultatet blev att den socialdemokratiska majoriteten i försvarsutredningen vid utredningens sista sammanträde 1966 beslutade meddela regeringen att försvarsutredningen inte kunde komma med något förslag i tid för den budgetbehandling som skulle ha omfattat det första året i den nya försvarsöverenskommelsen. Regeringen skulle alltså själv framlägga förslag.

I den framlagda statsverkspropositionen bekräftas de farhågor man hade anledning att hysa då försvarsutredningens diskussioner bröts kort före jul. Regeringen går till och med längre än man då trodde. Principer som hittills varit vägledande för vårt försvars uppbyggnad och organisation bryts, varigenom möjligheterna att klara den fastställda försvarspolitiska målsättningen omöjliggöres liksom förutsättningarna minskar att i omvärld-

den skapa respekt för vår neutralitetspolitik. Samtidigt uppstår fördyringar och allvarliga sysselsättningsstörningar.

De militära expertutredningar som gjordes inom försvarsutredningen i syfte att kartlägga konsekvenserna av det socialdemokratiska försvarsspelet utgick från ett basbelopp om 4 600 milj. kronor. Därvid förutsattes att vissa reservationer skulle få utnyttjas och att ett oförändrat försvarsindex skulle tillämpas för att kompensera försvaret för inträffade förändringar i priser och löner.

Statsverkspropositionen bekräftar emellertid vad som på sina håll redan tidigare befarades, nämligen att reservationer från tidigare år sannolikt inte kommer att få disponeras. Det innebär att medelstillgången för försvaret reduceras ännu mera än vad de militära experterna antog när de utredde det socialdemokratiska förslagets konsekvenser. Vidare sänks försvarskostnadsindex, utan att någon som helst motivering lämnats.

Ny kostnadsram

I den framlagda försvarshuvudtiteln föreslås en ny ram för de militära utgifterna, som i stort sett anslöt till den som presenterades av socialdemokraterna i försvarsutredningen. Den nya ramen anges till 4 600 milj. kronor. Då ramen inkluderar bl. a. de höjda värnpliktsförmånerna (25—60 milj. kronor beroende på kommande proposition) och vissa andra kostnader som enligt tidigare försvarsbeslut skulle ha legat utanför ramen (Muskö 43 milj. och vissa kostnader för inhiberad projektering, uppskattningsvis 7 milj.) bör den för att vara jämförbar med den tidigare ramen reduceras med minst 75 milj. kronor. Skillnaden mellan den nya ramen 4 600 och gällande anskaffning- resp. planeringsnivå framgår därvid av nedanstående tabell.

	Ny ram	Ram 3 515 = nuvarande anskaffn.nivå	Ram 3 600 = nuv. pla- neringsnivå
Basbelopp 1967/68	4 600	5 045	5 147
Priskomp. kap.budget	19	24	24
Pris- och lönekomp.	340	400	410
	Summa	4 959	5 581
Skillnad	—	— 510	— 622
Korrigeringsposter			
Vpl. förmåner 25			
Muskö 43			
Proj. avbr. <u>7</u> = 75	—	— 585	— 697

Skillnaden mellan det i försvarsutredningen presenterade borgerliga utredningsalternativet och den nya ram som nu föreslås torde bli ca 300 milj. kronor.

Försvarsutgifterna 1967/68

De totala kostnaderna under försvarshuvudtiteln uppgår för budgetåret 1967/68 till 5 038,7 milj. kronor. Av detta belopp faller 36,5 milj. på FN-insatserna samt flyttningen av Ing 1 och I 1. Från totalbeloppet skall vidare kostnaderna för Flygtekniska försöksanstalten och Försvarets fabriksverk, 43,2 milj. frånräknas. Det betyder att anslaget för det egentliga militära försvaret totalt blir 4 959 milj. kronor. Denna siffra går emellertid inte att jämföra med tidigare ramar, då man i årets försvarshuvudtitel infört en ny beräkning för kompensation av pris- och lönestegringarna. Kompensationen för prisstegringarna har tidigare år förts upp i försvarshuvudtiteln med ett »preliminärt» belopp om 100 milj. Lönestegringarna har reglerats över ett särskilt anslag på civildepartementet. De verkliga ökningarna har därefter tillförts försvaret. Nu går man en annan väg sannolikt för att dölja att försvarskostnaderna sänks. Man gör en prognos av utfallet och för upp kompensationen för pris- och lönestegringarna redan i statsverkspropositionen. Kompensationen för pris- och lönestegringarna har för kommande budgetår beräknats till 340 milj. kronor. I verkligheten ligger de egentliga försvarskostnaderna under den nivå som skulle få disponeras i försvarshuvudtiteln 1966.

Den nya kostnadsramen 4 600 (eller 4 525 i jämförelse med gällande ram) har räknats fram genom att man utgått från den med 350 milj. kronor »tillfälligt» nedbantade ramen 1966/67 och att man ej längre ger försvaret tillägg för den s. k. tekniska utvecklingen.

Försvarsnedskärningens konsekvenser

Den även internationellt sett höga standard som svenskt försvar kunnat uppnå är resultatet av en målmedveten och fast inriktning. Ett ettårigt provisorium och en i fortsättningen nedpressad nivå bryter med denna. Den nuvarande effektiva planeringen raderas och måste ersättas med nödlösningar och provisorier.

Konsekvenserna av nedskärningen och av den i statsverkspropositionen föreslagna tillfälliga planeringsnivån — även den satt till 4 600 milj. kronor — har av ÖB i skrivelse till Kungl. Maj:t förklarats i huvudsak bli följande.

Vår försvarseffekt kommer redan under det närmaste budgetåret att kraftigt reduceras. Ingreppen är av sådan karaktär att det krävs en betydande omplanering av hela krigsmakten. Följderna för de skilda vapenslagen blir följande:

Armén

- Pansarbrigadernas kvalificerade luftvärn kan inte anskaffas.
- 3/4 av de lätta luftvärnsrobotarna utgår.

- 40 procent av avsedda pansarvärnspjäser anskaffas inte.
- Fordonsanskaffningen måste begränsas och senareläggas.
- Ammunitionstillverkningen minskas betydligt.
- Redan 1967/68 måste vissa anskaffningar inhiberas och övningar inställas.

Marinen

- Inga kanonbåtar kan beställas.
- Utvecklingen av kust- och sjörobot 08 måste avbrytas.
- Hälften av planerade helikoptrar utgår, liksom det ena av två minifartyg.
- Den nya ubåtstypen måste senareläggas.
- Planerad fortsatt ersättning av lätta batterier kan inte utföras och tunga batterier senareläggs.
- Stora delar av dessa åtgärder måste vidtagas 1967/68 och övningsverksamheten begränsas.

Flygvapnet

- Den fortsatta materielanskaffningen för flygvapnets stridsledning och för flygbaserna begränsas starkt.
- Tillverkningen av robotar och ammunition begränsas allvarligt.
- Beväpning till flygplan SK 60 skjuts på framtiden.
- En ytterligare prövning skulle behöva ske av hela frågan om anskaffning av Viggen. Begränsningarna måste påbörjas närmaste budgetår.
- Organisationen måste redan i år minskas. Ca åtta divisioner och kompanier måste vakantsättas.
- Övningarna måste begränsas.

Generella konsekvenser

- ¹ Beredskapen kan inte hållas på erforderlig nivå.
- Repetitionsövningarna måste väsentligt begränsas.
- Byggnads- och ombyggnadsverksamheten måste minskas med negativa följder för personalens förläggnings- och arbetslokaler.

Begränsningen av repetitionsövningarna innebär en allvarlig sänkning av både långsikts- och mobiliseringsberedskapen vid ett stort antal förband, främst ur armén och kustartilleriet. För flygvapnets del kan inte ens försöksverksamhet enligt principerna i förra årets riksdagsbeslut om värnpliktsutbildningen påbörjas. De starkt minskade beställningarna medför dessutom att tusentals industrianställda berörs redan budgetåret 1967/68.

Det gäller i stor utsträckning kvalificerad arbetskraft, som det kan bli svårt att återanställa.

Konsekvenserna på sikt

Skulle ramen 4 600 fasthållas även i fortsättningen blir konsekvenserna på längre sikt ännu allvarligare. Det blir oundvikligt att radikalt minska antalet operativa förband inom armén. Arméförbandens anfallskapacitet kommer att nedgå. Utsikterna till framgång för våra förband i strid mot en rörlig och eldkraftlig angripare minskar.

Marinens stridande enheter kommer inom den förutsatta lägre ramen att minskas med 40 å 50 procent. Detta innebär bl. a. att rörliga enheter efter en tid inte kan utgångsgrupperas inom vissa huvudoperationsområden. Även inom de områden, där så kan ske, kommer det marina försvaret att väsentligt reduceras. Åtskilliga betydelsefulla kustavsnitt kommer successivt att helt sakna fasta kustartilleriförband. De marina resurserna blir så uttunnade att de icke ens blir tillräckliga för de krav som neutralitetsskyddet uppställer.

Eftersom flygvapnets materiel i stor utsträckning bestämmer organisationens omfattning, resulterar materielminskningen snabbt i organisationsminskning. Antalet flygdivisioner måste redan närmaste budgetår minskas med nära 20 procent för att successivt sjunka till ca 50 procent.

Detta innebär begränsade möjligheter till samlad attackinsats och att luftförsvaret kan kraftsamlas endast till vissa delar av landet. Spaningsbehovet kommer inte att kunna tillgodoses. Eftersom stridsledningssystemet icke kan fullföljas, blir det bristande balans mellan ledningscentraler, radarstationer och förbindelser. Systemet kommer till betydande delar att arbeta med minskad effekt. Flygbasutbyggnaden avbryts. Basutrustningar och basbataljoner kommer endast att räcka till för 60 procent av baserna. Detta påverkar allvarligt uthålligheten och den strategiska rörligheten.

En försvarsnedskärning av denna storleksordning får inte bara allvarliga följder för försvarets fredsbevarande uppgift. Även för våra möjligheter att i fortsättningen ge innehåll och stöd åt vår alliansfria utrikespolitik kommer en sådan försvarsnedskärning av verka ytterst försvårande. Den uppslutning kring behovet av ett starkt försvar som en rad av försvarsuppställningar under senare år gett uttryck för har i utlandet skapat respekt och tilltro till vår vilja och förmåga att föra eu alliansfri utrikespolitik med sikte på neutralitet i händelse av krig. Inte minst torde denna utrikespolitiska linje, byggd på vår försvarskraft, ha bidragit till att skapa stabilitet i Norden. Omvärldens tilltro till vår förmåga att fullfölja vår traditionella utrikespolitik kommer genom den föreslagna försvarsnedskärningen att allvarligt rubbas.

Sammanfattning

Den av Kungl. Maj:t i januari 1965 tillsatta försvarsutredningen har disponerat ett underlag, som varit väsentligt fylligare och mer uttömmande än tidigare försvarskommittéers. Förutom ett stort underlag från överbefälhavaren, grundat på ingående och moderna studier, har ett omfattande material disponerats från på utredningens initiativ verkställda undersökningar i säkerhetspolitiska frågor. De säkerhetspolitiska bedömningar som skett i de olika utredningarna och undersökningarna har i allt väsentligt varit samstämmiga.

Underlaget grundade sig dels på direktiv, föreslagna av 1962 års försvarskommitté och angivna i proposition 1963: 108, dels på av Kungl. Maj:t vid årsskiftet 1964/65 utfärdade särskilda direktiv. De ekonomiska ramar för det militära försvaret som skulle utredas, angavs i ovannämnda proposition.

De förslag till det militära försvarets fortsatta utveckling, som överbefälhavaren enligt direktiven ingivit, är uppgjorda mot bakgrund av den förändring i stormakternas strategiska doktriner, som kunnat konstateras under 1960-talet. Möjligheterna av krig utan kärnladdningar betonas nu mera än tidigare. Ett på väl balanserade konventionella styrkor uppbyggt försvars meningsfullhet understryks av denna utveckling.

Diskussionerna inom försvarsutredningen rörde sig under mer än ett och ett halvt år — fram till oktober 1966 — icke utanför de ekonomiska ramar, som givits överbefälhavaren att utreda. Föredragningar om det statsfinansiella läget, som genom finansdepartementets försorg gjordes under denna tid, gav inte anledning till att i diskussionerna i utredningen ge de militära experterna uppdrag att utreda något lägre alternativ.

Som tidigare framhållits förändrades situationen helt, då ordföranden den 12 oktober utan förvarning presenterade ett bud, som under 1967/68 med ca 400 milj. kronor understeg den lägsta ram, som tidigare behandlats. Konsekvenserna av det socialdemokratiska förslaget utreddes emellertid, liksom verkningarna av det gemensamma borgerliga utredningsalternativ som fördes fram kort därefter.

Med det sålunda framtagna underlaget förelåg enligt vår uppfattning alla möjligheter till konstruktiva förhandlingar. Den socialdemokratiska majoriteten i utredningen hade dock uppenbarligen varken förmåga eller vilja härtill. Ordförandens bud av den 12 oktober blev ett diktat som den socialdemokratiska majoriteten inte kunde frångå och som nu i den framlagda statsverkspropositionen t. o. m. ligger lägre än ordförandens bud.

Det läge som här relaterade handlingssätt från regeringens och utredningens socialdemokratiska majoritet lett fram till kan inte godtagas. Det är av yttersta vikt att planmässigheten i vårt försvars funktion i sina väsentligheter kan bibehållas och att den långsiktiga materielanskaffningen

kan fortgå utan de mycket allvarliga rubbningar, som blir följden av den i propositionen angivna kostnadsramen. Den ram som erfordras härför under år 1967/68 har angivits i det utredningsalternativ som den 24 november fördes fram av de borgerliga medlemmarna i försvarsutredningen. Denna ram betecknades från militärt håll som ett minimum.

Utredningsalternativet anger en kostnadsram, som med ca 300 milj. kronor överstiger den som upptas i årets statsverksproposition.

Enligt vår mening bör alltså kostnadsramen föras upp med 300 milj. kronor, vartill alla möjligheter bör tillvaratas att frige reservationsmedel. Dessa åtgärder måste vidtas om det väsentligaste av planmässighet och ekonomi inom försvaret skall kunna bevaras och om handlingsfrihet skall föreligga för försvarsutredningen att hösten 1967 kunna enas om ett förslag som bibehåller vår försvarskraft på den nivå varom ännu helt nyligen full enighet rådde.

Med anledning av vad ovan framförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att för nästa budgetår för det militära försvaret anslå ett i jämförelse med proposition nr 1 med 300 milj. kronor förhöjt belopp, varigenom basbeloppet kommer att uppgå till 4 900 milj. kronor i pris- och löneläge maj 1966,

att befintliga reservationer skall frisläppas i den utsträckning konjunkturläget medger, samt

att anslag för andra militära ändamål (beredskapsstyrka för FN-tjänst, flyttning av I 1 och Ing 1 m. m.), Flygtekniska försöksanstalten och Försvarets fabriksverk skall utgå enligt i propositionen angivna grunder.

Stockholm den 26 januari 1967

Yngve Holmberg (h)

Gösta Jacobsson (h)

Allan Hernelius (h)

Rolf Kaijser (h)

N. Yngve Nilsson (h)

Ragnar Sveningsson (h)

G. Ivar Virgin (h)